| | |
|---|---|
| **Секція А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями)** | |
| **УДК 37.01** | |
| **Дата першого надходження статті до видання** | 2026-08-30 |
| **Дата прийняття статті до друку після рецензування** | 2026-09-30 |
| **Дата публікації/оприлюднення** | 2026-09-30 |

# Теоретичні засади й методологічні підходи до викладання курсів "Біблійна ісагогіка Нового Завіту" та "Вступу до богослов'я"

**Луцан Ігор Васильович**
кандидат історичних наук, асистент кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
e-mail: i.lutsan@chnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-2341-069X

**Марчук Олександр Танасійович**
кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
e-mail: o.marchuk@chnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0001-9759-3540

**Анотація.** Актуальність потреби удосконалення підходів до викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я» сучасним здобувачам богословської освіти зумовлена необхідністю формування у майбутніх теологів системного богословського мислення, а також подолання крайнощів фундаменталістського чи ліберального контексту в тлумаченні текстів. Окрім того, на сьогодні актуалізується питання інтеграції академічних знань із практичним духовним досвідом в умовах активного розвитку інформаційного середовища. Нинішній стан викладання дисциплін «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я» має низку вузьких місць і прогалин, що зумовлено відсутністю єдиної академічної бази, надмірною конфесійною заангажованістю, слабкою інтеграцію між біблістикою і систематичним богослов'ям. Це суттєво обмежує ефективність історико-критичного підходу до текстів. Дослідження зосереджене на розширеному вивченні теоретичних засад і методологічних підходів до викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я», з пошуком потенційних практичних удосконалень. У статті виділено основні теоретичні прогалини, такі як брак єдиної концепції розмежування академічного релігієзнавства та конфесійної догматики, розрив контексту зв'язку між стародавнім світом Біблії та сучасними реаліями, а також методологічна ізоляція. Проаналізовано ключові методологічні проблеми викладання зазначених дисциплін, зокрема, догматичний диктат, застарілі підходи та брак практичності. Акцентовано на базових теоретичних засадах процесу викладання – богословській цілісності для обґрунтування єдності віри та критичного наукового вивчення тексту; укріпленні принципу контекстуалізації, що дозволить розглядати Священне Писання крізь призму історичних, культурних та мовних реалій античності; поєднанні святоотцівської спадщини та конфесійної ідентичності з актуальними екзегетичними методами. Запропоновано сучасні методологічні підходи до викладання, такі як історико-критичний метод, богословсько-герменевтичний підхід та міждисциплінарна інтеграція для ефективного поєднання філософії, історії, філології та практичного досвіду

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

релігійного життя у процесі підготовки теологів. У дослідженні доведено, що процес викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» мають бути спрямовані, першочергово, на формування в студентів базового систематичного розуміння християнського віровчення, методології богословського мислення та історико-літературного контексту у створенні й канонізації новозавітних текстів.

**Ключові слова:** богослов'я, ісагогіка, догматика, традиція, контекст, методологія, богословський підхід, міждисциплінарність.

## Theoretical foundations and methodological approaches to teaching the courses "Biblical Isagogy of the New Testament" and "Introduction to Theology"

**Ihor V. Lutsan,**
Ph.D. in Historical Sciences, Senior Research Associate,
Assistant of the Department of Philosophy and Cultural Studies
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Chernivtsi, Ukraine
e-mail: i.lutsan@chnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-2341-069X

**Oleksandr T. Marchuk,**
Ph.D. in Philosophy, Senior Research Associate,
Assistant of the Department of Philosophy and Cultural Studies
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
e-mail: o.marchuk@chnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0001-9759-3540

**Abstract.** The urgency of the need to improve approaches to teaching the courses "Biblical Isagogy of the New Testament" and "Introduction to Theology" to modern students of theological education is due to the need to form systematic theological thinking in future theologians, as well as overcome the extremes of the fundamentalist or liberal context in the interpretation of texts. In addition, today the issue of integrating academic knowledge with practical spiritual experience is becoming more relevant in the context of the active development of the information environment. The current state of teaching the disciplines "Biblical Isagogy of the New Testament" and "Introduction to Theology" has a number of bottlenecks and gaps, which is due to the lack of a unified academic base, excessive confessional involvement, weak integration between biblical studies and systematic theology. This significantly limits the effectiveness of the historical-critical approach to texts. The research focuses on an expanded study of theoretical foundations and methodological approaches to teaching the courses "Biblical Isagogy of the New Testament" and "Introduction to Theology", with a search for potential practical improvements. The article highlights the main theoretical gaps, such as the lack of a unified concept of the distinction between academic religious studies and confessional dogmatics, the break in the context of the connection between the ancient world of the Bible and modern realities, as well as methodological isolation. The key methodological problems of teaching these disciplines are analyzed, in particular, dogmatic dictate, outdated approaches and lack of practicality. The emphasis is on the basic theoretical principles of the teaching process – theological integrity to substantiate the unity of faith and critical scientific study of the text; strengthening the principle of contextualization, which will allow considering the Holy Scriptures through the prism of historical, cultural and linguistic realities of antiquity; combining the patristic heritage and confessional identity with current exegetical methods. Modern methodological approaches to teaching are proposed, such as the historical-critical method, theological-hermeneutical approach and interdisciplinary

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

integration for the effective combination of philosophy, history, philology and practical experience of religious life in the process of training theologians. The study proves that the teaching process of the courses "Introduction to Theology" and "Biblical Isagogy of the New Testament" should be aimed, first of all, at forming in students a basic systematic understanding of Christian doctrine, the methodology of theological thinking and the historical and literary context in the creation and canonization of the New Testament texts.

**Keywords:** theology, isagogy, dogmatics, tradition, context, methodology, theological approach, interdisciplinarity.

## Вступ

**Актуальність проблеми.** Сучасний контекст проблеми викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я» полягає у необхідності ефективного розширеного пошуку балансу між академічною об'єктивністю й конфесійною ідентичністю. Викладачі зазначених курсів повинні володіти навичками асиміляції актуальних науково-критичних методів з усталеною церковною традицією, адаптуючи складні богословські тексти з метою формування цілісного світогляду майбутнього теолога.

Актуальні виклики у викладанні зумовлені наявним розривом між сухими академічними дослідженнями та живою вірою здобувачів освіти, а також браком єдиних уніфікованих методологічних підходів, які б дозволили ефективно поєднати філологічний аналіз із духовним змістом. Ситуація ускладнюється через плюралізм релігійних поглядів і швидку динаміку інформаційного середовища, складнощі сучасних студентів у вивченні стародавніх мов та історичного контексту.

Очевидно, що на тлі зазначеного стану речей особливої уваги потребують методологічні підходи до викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я», які повинні включати дослідження тексту в первинному історичному середовищі, розуміння його крізь призму церковного вчення та віри, а також враховувати систему міждисциплінарних зв'язків та принцип особистісно-орієнтованого навчання. Зусилля викладацької діяльності мають бути зосереджені на поєднанні екзегези з практичним застосуванням знань, що передбачає, серед іншого, залучення сучасних інтерактивних платформ і цифрових засобів комунікації для обговорення богословських тем.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Концептуальний базис досліджуваної проблематики у науково-методологічному полі сформовано науковцями, чиї дослідницькі пошуки спрямовані на вивчення історичних основ та сучасного стану богословської освіти, визначення шляхів розвитку богословської освіти в Україні, актуалізацію її ролі у суспільних процесах. Зокрема, актуальними є тематичні публікації таких дослідників, як Т. Бакка [1], Г. Христокін [2], В. Попович [3; 4], Д. Вернер (D. Werner) та ін. [5], В. Хромець [6; 7], що присвячені дослідженню методології православної теології, нових підходів до системи професійної освіти у вищій богословській школі, взаємозв’язку соціального вчення православних церков і богословської освіти в сучасній Україні.

Увага до процесу формування компетенцій сучасних богословів зосереджена вченими Ф. Карзай (F. Krazue) [8], Д. Мігліоре (D. Migliore) [9]. Так, ними запропоновано концептуальні підходи до методологічних викликів у фундаментальній теології. Ряд наукових галузевих досліджень присвячені питанням адаптації методології богословської освіти до нових викликів інформаційного суспільства через модернізацію змісту та форм освітнього процесу для поєднання світських наукових підходів з традиційними релігійними догмами (П. Шоу (P. Shaw) [10]).

Загалом, на переконання більшості науковців, сучасні підходи до викладання фундаментальних богословських дисциплін мають бути спрямовані на формування у

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

здобувачів освіти стійких навичок аналізу богословських джерел, їх порівняння та співставлення, витлумачення основоположних постулатів християнської віри із застосуванням вивчених біблійних цитат, практичне застосування отриманих теоретичних знань у контексті висвітлення богословських суджень, володіння богословською лексикою та предметною термінологією.

**Виділення невирішеної частини проблеми.** Водночас, не нехтуючи здобутками дослідників у рамках галузевого наукового дискурсу, проблематика вдосконалення процесу викладання таких фундаментальних богословських курсів, як «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я», залишається маловивченою. Її сучасний контекст має враховувати ризики методологічного дуалізму, необхідність більш цілісного теоретичного аналізу та практичного використання здобувачами освіти одержаних теоретичних знань. Необхідними вбачаються глибші наукові пошуки у векторності теоретичних засад та методології викладання зазначених дисциплін.

**Мета статті.** Метою дослідження є розширене вивчення сучасних теоретичних засад і методологічних підходів до викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я», з пошуком потенційних практичних удосконалень

**Наукова новизна.** Наукова новизна статті вбачається у розкритті найбільш важливих методологічних підходів до викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я», що мають на меті формування в студентів базового систематичного розуміння християнського віровчення, методології богословського мислення та історико-літературного контексту. Серед запропонованих підходів основна роль відведена історико-критичному методу, богословсько-герменевтичному підходу та міждисциплінарній інтеграції для ефективного поєднання філософії, історії, філології та практичного досвіду релігійного життя у процесі підготовки теологів.

**Практичне значення.** Практичне значення результатів проведеного дослідження окреслене потенційною можливістю їх використання викладачами у практиці викладання фундаментальних богословських курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я».

## Методологія

**Методи дослідження.** Методологічна основа поточного дослідження складена сукупністю загальнонаукових методів. Зокрема, в ході роботи були використані системно-структурний аналіз та узагальнення з метою розширеного аналізу інформації, опрацювання даних з наукових джерел, ширшого дослідження матеріалів та формулювання ключових теоретичних висновків і практичних рекомендацій. Методологія дослідження базується на принципах і методах, сформованих філософською науковою думкою щодо аналізу й інтерпретації релігійних феноменів (системність, толерантність, об’єктивність, позаконфесійність, цілісність світоглядного та методологічного плюралізму, історизм, неупередженість, екуменічна відкритість).

**Джерела даних.** Основною матеріальною базою для проведення дослідження були обрані галузеві наукові публікації, здебільшого, проіндексовані у ключових глобальних наукових базах даних (Web of Science, Scopus). До уваги брались як сучасні наукові дослідження 2020–2026 рр., так і фундаментальні праці за минулий період. При цьому розглядались роботи авторства як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

**Інструменти аналізу.** З метою більш ефективного аналізу акумульованої у процесі дослідження інформації були застосовані аналітичні інструменти для оброблення та інтерпретації даних. Обидва курси використовують міждисциплінарний підхід, що поєднує історію, філологію та філософію: історико-критичний метод, богословську герменевтику та концептуальний аналіз.

**Обмеження дослідження.** Стаття володіє певними обмеженнями, зокрема, переважною теоретизацією підходів до оптимізації методологічних підходів до викладання курсів «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я» в процесі

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

підготовки теологів, так як проведене дослідження не передбачало використання емпіричних методів для визначення реального педагогічного ефекту від застосування запропонованих заходів.

## Результати

Особлива увага в процесі підготовки богословів відведена викладанню фундаментальних курсів, серед яких чільне місце відводиться дисциплінам «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» та «Вступ до богослов'я». Зокрема, теоретичні засади викладання першого з названих курсів – власне, вступу до книг Нового Завіту – опираються на комплексний симбіоз літературного, історико-критичного, богословського та текстологічного методів.

***Курс «Біблійна ісагогіка Нового Завіту»***, першочергово, покликаний дати наукове та церковно-історичне обґрунтування походження, авторства, автентичності, датування, адресатів та первинного контексту кожної новозавітної книги, а тому основними принципами його викладання позиціонуються канонічність, історизм, наукова об’єктивність та текстологічна обґрунтованість. Так, історизм передбачає дослідження текстів у нерозривному взаємозв'язку з історичною, культурною та релігійною реальністю часу їх створення; канонічність передбачає розгляд канону Нового Завіту як цілісного зібрання священних текстів, що формувався через церковний переказ та критичний відбір; наукова об'єктивність передбачає застосування сучасних академічних методів біблеїстики разом із традиційним конфесійним тлумаченням; водночас, текстологічна обґрунтованість розуміється як опора на дані Нового Завіту щодо рукописних традицій та історії передачі тексту.

Основними структурними складовими курсу «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» доцільно виділити загальну та спеціальну ісагогіку, а також методологію аналізу. Компонента загальної ісагогіки присвячена питанням канонічності, богонатхненності, історії формування єдиного зводу новозавітних книг та проблеми їх збереження. Водночас, компонента спеціальної ісагогіки зосереджена на детальному аналізі кожної з двадцяти семи книг (Євангелія, Діяння, Послання апостолів, Апокаліпсис) за концептами авторства та адресатів, локації та часу написання, історичних умов, ідеї та цілей створення, композиційної специфіки, канонічності та автентичності тексту. Врешті, методологія аналізу зосереджується на опануванні принципів взаємозв'язку екзегетики, герменевтики та ісагогіки [11; 12].

Сучасні підходи до викладання курсу «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» мають містити в основі комплекс літературних, богословських, історико-критичних та герменевтичних підходів. Синергія зазначених підходів має бути спрямована на досягнення ключової мети курсу, що полягає в дослідженні зовнішніх передумов і обставин створення новозавітних книг. Основні концепти виділених підходів узагальнені в табл. 1.

**Таблиця 1. Сучасні підходи до викладання курсу «Біблійна ісагогіка Нового Завіту»**

| Підхід | Специфіка використання |
|---|---|
| **Історико-критичний** | - історичний контекст, що передбачає вивчення політичної, соціальної та релігійної ситуації епохи еллінізму та Римської імперії, а також впливу юдаїзму першого століття;<br>- аутентичність і авторство, що полягають в аналізу зовнішніх (свідчення отців Церкви, ранніх єретиків та істориків) та внутрішніх (стиль, словниковий запас, автобіографічні риси) доказів щодо походження кожної книги; |

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

| | |
|---|---|
| | - визначення датування і адресатів, що полягає у встановленні хронологічних меж створення текстів та первинної аудиторії, до якої звертався автор |
| **Літературно-текстологічний** | - жанровий аналіз, що передбачає дослідження літературних форм новозавітних текстів та їхніх особливостей у тогочасному античному світі;<br>- текстологічна критика, що являє собою огляд процесу передачі рукописів, історії утворення канону Нового Завіту та критеріїв відбору апостольських текстів;<br>- структурний аналіз – детальний розбір композиції кожної книги для кращого розуміння задуму автора |
| **Богословсько-конфесійний** | - врахування Церковної традиції, інтеграції святоотцівського спадку та віровчення конкретної християнської традиції у тлумачення походження книг;<br>- керигматична єдність, що передбачає розгляд ісагогічних даних крізь призму єдиної керигми про Ісуса Христа, що перетворює суто академічний огляд на частину систематичного богослов'я |
| **Герменевтично-екзегетичний** | - поступовий перехід до екзегези, що передбачає використання ісагогіки як фундаменту для подальшого глибокого розкриття змісту (екзегези) та практичного застосування тексту;<br>- контекстуалізація у сенсі зіставлення первинного значення тексту для античних громад із його актуальністю для сучасного читача |

*Джерело – сформовано автором*

Щодо ***курсу «Вступ до богослов'я»***, його викладання спрямоване, насамперед, на знайомство здобувачів освіти з навчальним процесом і спеціальністю, системою оцінки та контролю, ключовими навичками та уміннями, необхідними для ефективного професійного становлення майбутніх богословів. Ключові завдання курсу полягають у формуванні початкових фахових компетенцій, розкритті дисциплінарної специфіки у контексті сучасного світогляду, розвитку в здобувачів освіти вміння критично аналізувати богословські джерела і практично поєднувати основи християнського віровчення з текстом Священного Писання, окресленні орієнтирів та постулатів християнської віри, обґрунтуванні базових розділів фундаментального богослов'я.

Теоретичні засади викладання курсу «Вступ до богослов'я» повинні опиратись на принцип академічного поєднання віри та розуму, розмежування академічного та конфесійно-катехитичного підходів, інтеграцію міждисциплінарних зв'язків та визначення специфіки богословського дискурсу як науки. Ключові методологічні принципи передбачають нейтральність та екуменічну відкритість. Так, представлення різних християнських конфесійних традицій має бути коректним, без агресивної апологетики чи прозелітизму. Окрім того, важливою є академічна об'єктивність, що передбачає розгляд віровчення як систематизованої традиції та культурної практики, а не лише як форми особистої благочесті, та дотримання співвідношення віри і розуму, усвідомлення того, що богослов'я прагне раціонально осмислити досвід одкровення. Врешті, міждисциплінарний контекст викладання курсу передбачає взаємодію з філософією (розуміння меж людського пізнання та онтології), тісний зв'язок з історією (тобто контекстуалізацію догматичних формулювань у певну епоху) та інтеграцію з культурологією та соціологією (наприклад, дослідження впливу християнських ідей на суспільство) [11; 12]. Основні концепти виділених підходів узагальнені в табл. 2.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

**Таблиця 2. Сучасні підходи до викладання курсу «Вступ до богослов'я»**

| Підхід | Специфіка використання |
|---|---|
| **Міждисциплінарний** | Поєднання богослов'я з філософією, історією, культурологією та філологією для ширшого розуміння предмету. Формування у майбутніх теологів цілісної системи філософських, богословських та гуманітарних знань забезпечується завдяки широкій варіативності дисциплін вільного вибору |
| **Історично-генетичний** | Вивчення еволюції богословської думки від давніх часів до сьогодення, аналіз того, як формувалися християнські догмати та конфесійні традиції |
| **Контекстуальний (постмодерний)** | Осмислення віри у викликах сучасного суспільства, етики та культури. Передбачає розгляд богословських текстів у конкретному історичному та соціальному середовищі, дослідження впливу культури на сприйняття релігійних ідей |
| **Конфесійно-екуменічний** | Ознайомлення з різними християнськими традиціями (православ'ям, католицизмом, протестантизмом), виховання толерантності та розуміння єдності й розбіжностей у християнському світі |
| **Екзистенційно-особистісний** | Усвідомлення богослов'я не лише як суми академічних знань, а як живого досвіду віри та служіння; залучення студентів до внутрішнього діалогу щодо фундаментальних питань буття |

*Джерело – сформовано автором*

Методологія викладання курсу «Вступ до богослов'я», в цілому, має бути зосереджена на вибудовуванні у здобувачів освіти стійкої системи зв’язків між особистою вірою та науковим аналізом, позиціонуючи феномен богослов'я не як проповідь чи катехизацію, а як системну гуманітарну практику. Основними принципами викладання, при цьому, мають стати контекстуальність, діалогічність та академічна нейтральність. Такий підхід дозволить осмислювати концепти віри крізь призму сучасних соціальних викликів, заохочуватиме здобувачів освіти до критичного та відповідального богословського мислення, забезпечить дотримання наукового об'єктивного підходу до текстів і догм. Окрім того, наріжним каменем процесу викладання має залишатись принцип міждисциплінарності для розвитку зв'язку богослов'я з філософією, історією, культурою та психологією [13].

Так як теоретичні засади викладання курсів «Біблійної ісагогіки Нового Завіту» та «Вступу до богослов'я» базуються на поєднанні академічної науковості, екзегетичного аналізу та конфесійного контексту, можна стверджувати, що ці дисципліни формують базовий фундамент для розуміння священних текстів та богословського мислення студента. Якщо перша дисципліна курс фокусується на зовнішніх та внутрішніх характеристиках новозавітних текстів, то друга інтегрує здобувача освіти в базовий термінологічно-джерельний апарат та мову релігійного пізнання. Зважаючи на це, рекомендованими формами організації процесу викладання позиціонуються сучасні методи, такі як: проблемне лекційне викладання, що передбачає постановку фундаментальних питань про буття Бога, людину та сенс страждання; текстовий аналіз у формі семінарів для детального опрацювання першоджерел та догматичних документів; ведення щоденників рефлексії для аналізу особистого духовного та

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

інтелектуального зростання здобувачів освіти протягом курсу; дискусійний метод для ефективного обговорення етичних дилем, аспектів співвідношення науки і віри [14].

Викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» в сучасних закладах богословської освіти має бути спрямоване на формування в студентів базового систематичного розуміння християнського віровчення, методології богословського мислення та історико-літературного контексту у створенні й канонізації новозавітних текстів. Здобувачі освіти в результаті вивчення курсу «Вступ до богослов'я» мають демонструвати розуміння ключових богословських понять, категорії одкровення, традиції та авторитету Священного Писання, усвідомлювати різницю між конфесійними підходами та екуменічним виміром християнської думки, володіти навичками критичного, але коректного аналізу релігійних текстів і догматичних формулювань [15]. Водночас, по завершенню курсу «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» майбутні теологи мають володіти розумінням процесу формування та визнання новозавітного канону церкви, історичною обізнаністю, навичками літературного аналізу та розуміння стану біблійних текстів, основ рукописів і ключових принципу перекладу.

Здобувачі богословської освіти, опираючись на теоретичні засади та запропоновані методологічні підходи до викладання обох дисциплін, мають демонструвати розуміння феномену «богослов’я» в історичному і сучасному контексті, володіти предметною термінологією та богословською лексикою, визначати взаємозв’язки між різними богословськими дисциплінами, відтворювати і аналізувати основні етапи історії богословської традиції, здійснювати компаративний аналіз доктринальних засад різних християнських течій, усвідомлювати відмінність Божественних істин від псевдовчень та визначальну роль християнського віровчення в укріпленні базисних духовно-моральних концептів розвитку глобального соціуму.

## Обговорення

**Інтерпретація результатів.** Удосконалення процесу викладання фундаментальних дисциплін богословської освіти вбачається одним із ключових завдань сьогодення. Актуальність проблеми зумовлена необхідністю пошуку можливостей методологічного характеру для формування в майбутніх теологів базового систематичного розуміння християнського віровчення, методології богословського мислення та історико-літературного контексту у створенні й канонізації новозавітних текстів. Потенційними шляхами вдосконалення процесу викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» мають стати впровадження сучасних методів навчання, поєднання богослов'я з філософією, історією та соціологією в рамках міждисциплінарного підходу, розвиток навичок критичного аналізу текстів. Викладачам необхідно інтегрувати здобутки сучасної біблійної критики та святоотцівської екзегези, залучати студентів до дискусій щодо канонізації та авторства текстів, інтегрувати сучасні формати, такі як мультимедійні презентації, проблемні лекції та семінари-практикуми з розбору першоджерел.

**Порівняння з іншими дослідженнями.** Отримані у дослідженні результати демонструють схожість із висновками ряду публікації сучасних науковців [1–6], [13–15], зокрема, щодо фокусу на збереженні незмінності віровчення та одночасному пошуку сучасних підходів для його пояснення, пошуку більш ефективних методів викладання дисципліни у академічному полі, не втрачаючи духовного виміру. Це пояснюється єдиною методологічною базою, традиційними підходами до передачі сакральних знань, а також спільними проблемами дослідників щодо інтеграції церковної освіти до державних стандартів вищої освіти. Окремі аспекти удосконалення процесу викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» в сучасному вимірі,

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

запропоновані в поточному дослідженні, були частково описані у роботах П. Шоу (P. Shaw) [10], А. Богданенко [16].

Висновки дослідження у загальному релевантні результатам тематичних досліджень М. Бендик [17], Р. Горбань [18], де автори актуалізують проблему балансу між академічною свободою викладача та конфесійною приналежністю закладу освіти, релігійним каноном. Також, порівнюючи ключові міркування Л. Чекетс (L. Checketts) [19] з результатами поточного дослідження, варто відзначити схожість у розумінні компетенцій сучасного богослова та необхідності трансформації підходів до викладання фундаментальних дисциплін.

Особливий інтерес у контексті досліджуваної проблематики формують наукові пошуки С. Сольського, предметом яких були й проблеми біблійної ісагогіки, зокрема побудови й викладу так званих вступів до вивчення Святого Письма як загалом, так і у розрізі окремих біблійних книг [20]. Автор запропонував, обґрунтував і спробував реалізувати власну версію бібліологічного «Вступу», наукова перспективність якої вбачалась, першочергово, у врахуванні негативної біблійної критики, що автор вважав основою продуктивного засвоєння здобувачами освіти «позитивної сторони» біблійних книг.

Також, отримані у дослідженні результати в окремих аспектах суперечать висновкам наукових робіт V. Balukh та ін. [21], зокрема, у контексті дилеми використання класичних богословсько-екзегетичних методів, з однієї сторони, та новітніх педагогічних та компаративістських підходів вищої школи – з іншої. Зазначене обґрунтовує потребу розвитку наукових пошуків у сфері модернізації методологічних та педагогічно-дидактичних підходів до викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» в сучасних закладах богословської освіти.

**Наукова новизна (розгорнуто).** Наукова новизна поточного дослідження вбачається, першочергово, у пропозиції комплексного теоретико-методологічного підходу до вдосконалення процесу викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту». У статті проаналізовано ключові методологічні проблеми викладання зазначених дисциплін, зокрема, догматичний диктат, застарілі підходи та брак практичності, на основі чого запропоновано сучасні методологічні підходи до викладання, такі як історико-критичний метод, богословсько-герменевтичний підхід та міждисциплінарна інтеграція для ефективного поєднання філософії, історії, філології та практичного досвіду релігійного життя у процесі підготовки теологів.

У дослідженні обґрунтовано, що процес викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» має бути спрямований, першочергово, на формування в студентів методології богословського мислення, базового систематичного розуміння християнського віровчення, історико-літературного контексту. Запропонований підхід зорієнтований на підтримку синергії між глибокою теоретичною базою та практичними навичками теологів, з урахуванням потреб різних конфесій.

**Практичне значення (розгорнуто).** Результати дослідження потенційно володіють практичною значимістю для підвищення ефективності викладання курсів «Вступ до богослов'я» та «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» в процесі підготовки сучасних теологів. У статті акцентовано на необхідності дотримання базових теоретичних засадах процесу викладання, зокрема, богословській цілісності, укріпленні принципу контекстуалізації, поєднанні святоотцівської спадщини та конфесійної ідентичності з актуальними екзегетичними методами. Запропонований підхід дозволить інтегрувати сучасні академічні методи та церковний досвід в одну систему, сприяючи формуванню розширених компетенцій майбутніх богословів.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

## Висновки

В сучасній Україні активно розвивається унікальна релігійна поліконфесійна дійсність, що актуалізує потребу в професійному становленні богословів, спроможних інтегрувати контекст релігії в поле суспільних трансформацій. Підготовка майбутніх теологів потребує трансформації методології викладання та впровадження нових підходів до формування необхідних компетенцій. Теоретичні засади та методологія викладання курсів «Вступу до богослов'я» і «Біблійної ісагогіки Нового Завіту» спираються на поєднання академічної ретельності, екзегетичного аналізу та духовного формування. Ці дисципліни вводять здобувача освіти у світ священних текстів і систематичної думки, використовуючи історико-критичний підхід та релігійне осмислення.

Курс «Вступ до богослов'я», спираючись на класичну формулу «віра, що шукає розуміння», поєднує біблійні дані, церковну традицію та сучасний філософський контекст, навчає аналізувати догматичні джерела без втрати особистої духовної орієнтації. Водночас, курс «Біблійна ісагогіка Нового Завіту» розглядає окремі тексти як частину єдиного божественного одкровення та цілісного канону, виявляючи головні акценти кожного автора Нового Завіту, досліджуючи час написання, авторство, автентичність та адресатів кожної новозавітної книги.

Основними причинами неефективності викладання зазначених курсів вбачаються методологічна ізоляція, відсутність єдиної концепції розмежування академічного релігієзнавства та конфесійної догматики, розрив контексту зв'язку між стародавнім світом Біблії та сучасними реаліями, застарілі підходи та брак практичності у методології викладання. Сучасні підходи до викладання курсів мають містити в основі комплекс літературних, богословських, історико-критичних та герменевтичних підходів (для дисципліни «Біблійна ісагогіка Нового Завіту»), а також міждисциплінарний, історично-генетичний, контекстуальний (постмодерний), конфесійно-екуменічний та екзистенційно-особистісний підходи (для дисципліни «Вступ до богослов'я»). Синергія зазначених підходів має бути спрямована на досягнення ключової мети курсів. При цьому основними принципами викладання мають стати контекстуальність, діалогічність та академічна нейтральність.

Майбутні дослідження мають бути спрямовані на розроблення практичних інструментів інтеграції інноваційних методів навчання у освітній процес підготовки богослова, у тому числі, мультимедіа та цифрових платформ для ефективних тематичних дискусій.

## Список використаних джерел

1. Бакка Т. Нові підходи до системи професійної освіти у вищій богословській школі. *Труди Київської Духовної Академії*. 2021. № 21 (193). С. 28–40. https://doi.org/10.35332/2411-4677.2021.21.19
2. Христокін Г. Методологія православної теології. Монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 404 с. https://doi.org/10.33244/978-966-337-585-4
3. Попович В. Сучасна православна богословська освіта в Україні: проблеми модернізації і реформування. *Релігія та соціум*. 2014. № 3–4. С. 139–145.
4. Попович В. М. Взаємозв’язок соціального вчення православних церков і богословської освіти в Україні: філософсько-релігієзнавчий аналіз: дис. докт. філос.н. Житомир, 2018. 468 с. https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/f26e249a-282e-4ba2-8e49-dab363ef8413
5. Handbook of Theological Education in World Christianity. Theological Perspectives – Regional Surveys – Ecumenical Trends / Ed. Dietrich Werner, David Esterline, Namsoon Kang, Joshva Raja. Oxford : Regnum Books International, 2010. 759 p. ISBN: 978-1-870345-80-4

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

6. Khromets V. Specificity Of Theological Education In Ukraine During The Middle Ages And Early Modernity. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2018. Vol. 4. №23. https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/1580
7. Хромець В. Богословська освіта в Україні: релігійний і світський контекст. Київ: Дух і Літера, 2019. 312 с.
8. Krazue F. Theology and History: an outline of methodological challenges in fundamental Theology //Roczniki Teologiczne. 2023. T. 70. № 4. C. 37–51. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1208666
9. Migliore D. L. Faith seeking understanding: An introduction to Christian theology. Eerdmans, 2023.
10. Shaw P. Transforming theological education: A practical handbook for integrated learning. Langham Global Library, 2022.
11. Концепція богословської освіти в Україні. Кафедра богослов'я. Український католицький університет. https://theologia.ucu.edu.ua/uk/misija-kafedry/koncepcija-bogoslovskojiosvity
12. Православна Церква України. Богословське відділення (спеціальність «Богослов'я») кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. https://bogoslov.cv.ua/index.php?category=1
13. Добко Т. Університет і богословська освіта в Україні: автономія знання та інтелектуальна потреба теології. Філософ. думка : спецвип. «Sententiae» : Християнська теологія і сучасна філософія. Вінниця, 2013. № III (2012). С. 200–212. https://hdl.handle.net/20.500.14570/302
14. Ferenczi J., Kohl M., Kobyakovsky I. And others. The Effectiveness of Theological Education in Ukraine: A Research Project. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology*. 2006 (7). Pp. 178–205.
15. Горохолінська І. Постмодерне богослов'я як методологічний ресурс осмислення сучасної релігійності: ідейно-світоглядні та соціально значущі виміри. Богословські розмисли. *Східноєвропейський журнал богослов'я. Theological Reflections: Euro-Asian Journal of Theology*. Vol.19.2 (2021). С.17–31.
16. Богданенко А. І. Теологія на сучасному етапі розвитку України. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 96 с.
17. Бендик М. Про Концепцію богословської освіти в Україні. Богословія. Т. 64, кн. 1–4. Львів, 2000. С. 33–34.
18. Горбань Р. А. Теоретико-методологічні засади богослов'я культури в історіософії Миколи Бердяєва. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 2. С. 99–114. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15616
19. Checketts L. New Technologies – Old Anthropologies? Religions. 2017. № 8 (4). P. 52. https://doi.org/10.3390/rel8040052
20. Головащенко С. І. Дослідження та викладання Біблії в Київській духовній академії XIX – початку XX ст.: Монографія. К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви, 2012. 356 с.
21. Balukh V., Kraliuk P., Shkribliak M. Christian Centrism in the Context of the Postmodern Paradigm of Philosophy Education and Value Strategies for Education of Student Youth. *Education and Upbringing of Youth in New Realities: Perspectives and Challenges, Youth Voice Journal*. 2022. Vol. IV. Pp. 7–16.

## References

1. Bakka, T. (2021). Novi pidkhody do systemy profesiinoi osvity u vyshchii bohoslovskii shkoli. [New approaches to the system of professional education in higher theological schools]. *Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii – Trudy of the Kyiv Spiritual Academy, 21* (193), 28–40. https://doi.org/10.35332/2411-4677.2021.21.19 [in Ukrainian]

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

2. Khrystokin, H. (2021). Metodolohiia pravoslavnoi teolohii. Monohrafiia [Methodology of Orthodox Theology. Monograph]. Irpin: Universytet DFS Ukrainy. https://doi.org/10.33244/978-966-337-585-4 [in Ukrainian]

3. Popovych, V. (2014). Suchasna pravoslavna bohoslovska osvita v Ukraini: problemy modernizatsii i reformuvannia [Modern Orthodox Theological Education in Ukraine: Problems of Modernization and Reform]. *Relihiia ta sotsium – Religion and Society*, (3–4), 139–145. [in Ukrainian]

4. Popovych, V. (2018). Vzaiemozviazok sotsialnoho vchennia pravoslavnykh tserkov i bohoslovskoi osvity v Ukraini: filosofsko-relihiieznavchyi analiz: dys. dokt. filos.n. [The Interrelationship of the Social Teaching of Orthodox Churches and Theological Education in Ukraine: Philosophical and Religious Studies Analysis: Dissertation Doctor of Philosophy]. Zhytomyr. https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/f26e249a-282e-4ba2-8e49-dab363ef8413

5. Handbook of Theological Education in World Christianity. Theological Perspectives – Regional Surveys – Ecumenical Trends (Ed. Dietrich Werner, David Esterline, Namsoon Kang, Joshva Raja). (2010). Regnum Books International. ISBN: 978-1-870345-80-4

6. Khromets, V. (2018). Specificity Of Theological Education In Ukraine During The Middle Ages And Early Modernity. *Innovative Solutions in Modern Science, 4*(23). https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/1580

7. Khromets, V. (2019). Bohoslovska osvita v Ukraini: relihiinyi i svitskyi kontekst [Theological education in Ukraine: religious and secular context]. Dukh i Litera. [in Ukrainian]

8. Krazue, F. (2023). Theology and History: an outline of methodological challenges in fundamental Theology. *Roczniki Teologiczne, 70*(4), 37–51. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1208666

9. Migliore, D. L. (2023). Faith seeking understanding: An introduction to Christian theology. Eerdmans.

10. Shaw, P. (2022). Transforming theological education: A practical handbook for integrated learning. Langham Global Library.

11. Kontseptsiia bohoslovskoi osvity v Ukraini. Kafedra bohoslovia [The Concept of Theological Education in Ukraine. Department of Theology]. *Ukrainskyi katolytskyi universytet.* https://theologia.ucu.edu.ua/uk/misija-kafedry/koncepcija-bogoslovskojiosvity [in Ukrainian]

12. Pravoslavna Tserkva Ukrainy. Bohoslovske viddilennia (spetsialnist «Bohoslovia») kafedry filosofii ta kulturolohii Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriia Fedkovycha [Orthodox Church of Ukraine. Theological Department (specialty "Theology") of the Department of Philosophy and Cultural Studies of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University]. https://bogoslov.cv.ua/index.php?category=1 [in Ukrainian]

13. Dobko, T. (2013). Universytet i bohoslovska osvita v Ukraini: avtonomiia znannia ta intelektualna potreba teolohii [University and Theological Education in Ukraine: Autonomy of Knowledge and Intellectual Need of Theology]. *Filosof. dumka : spetsvyp. «Sententiae» : Khrystyianska teolohiia i suchasna filosofiia – Philosoph. Thought: Special Issue "Sententiae": Christian Theology and Modern Philosophy,* (III), 200–212. https://hdl.handle.net/20.500.14570/302 [in Ukrainian]

14. Ferenczi, J., Kohl, M., & Kobyakovsky, I. (2006). The Effectiveness of Theological Education in Ukraine: A Research Project. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology*, (7), 178–205.

15. Horokholinska, I. (2021). Postmoderne bohoslovia yak metodolohichnyi resurs osmyslennia suchasnoi relihiinosti: ideino-svitohliadni ta sotsialno znachushchi vymiry. Bohoslovski rozmysly [Postmodern theology as a methodological resource for understanding modern religiosity: ideological, worldview and socially significant dimensions. Theological reflections]. *Skhidnoievropeiskyi zhurnal bohoslovia. Theological Reflections: Euro-Asian*

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X

*Journal of Theology – Eastern European Journal of Theology. Theological Reflections: Euro-Asian Journal of Theology*, (19.2), 17–31. [in Ukrainian]

16. Bohdanenko, A. I. (2024). Teolohiia na suchasnomu etapi rozvytku Ukrainy [Theology at the current stage of development of Ukraine]. Vydavnytstvo Lira-K. [in Ukrainian]

17. Bendyk, M. (2000). Pro Kontseptsiiu bohoslovskoi osvity v Ukraini [On the Concept of Theological Education in Ukraine]. *Bohosloviia – Theology*, 64(1–4), 33–34. [in Ukrainian]

18. Horban, R. A. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady bohoslovia kultury v istoriosofii Mykoly Berdiaieva [Theoretical and methodological foundations of the theology of culture in the historiosophy of Mykola Berdyaev]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal – Perspectives. Socio-political journal*, (2), 99–114. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15616 [in Ukrainian]

19. Checketts, L. (2017). New Technologies – Old Anthropologies? *Religions*, *8*(4), 52. https://doi.org/10.3390/rel8040052

20. Holovashchenko, S. I. (2012). Doslidzhennia ta vykladannia Biblii v Kyivskii dukhovnii akademii XIX – pochatku XX st.: Monohrafiia [Research and Teaching of the Bible in the Kyiv Theological Academy in the 19th and early 20th Centuries: Monograph]. Vydavnychyi viddil Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy. [in Ukrainian]

21. Balukh, V., Kraliuk, P., & Shkribliak, M. (2022). Christian Centrism in the Context of the Postmodern Paradigm of Philosophy Education and Value Strategies for Education of Student Youth. *Education and Upbringing of Youth in New Realities: Perspectives and Challenges, Youth Voice Journal*, (IV), 7–16.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License
e-ISSN: 2786-586X